

La tesi doctoral de Meiremar Cardoso avalua les estratègies del personal d'infermeria del Brasil i d'Espanya per fer front a l'assetjament psicològic

La recerca *Estudio comparativo sobre el hostigamiento psicológico o mobbing en personal de enfermería de Brasil y España*, defensada a la UIB, compara la percepció d'assetjament psicològic i les respostes dels treballadors de l'Hospital Universitari Son Dureta (actualment Hospital Universitari Son Espases) i l'Hospital de l'Instituto da Previdência dos Servidores do Estado de Minas Gerais (Brasil)

Palma. Agost de 2012

La tesi doctoral de Meiremar Cardoso dos Santos, defensada a la Universitat de les Illes Balears, estudia l'experiència d'assetjament psicològic en personal d'infermeria del Brasil i d'Espanya a partir de les dades obtingudes de diferents qüestionaris que avaluaven variables sociodemogràfiques i laborals, la percepció d'assetjament, les estratègies d'afrontament davant l'assetjament i els símptomes d'estrès derivats d'aquest fenomen en dos hospitals de característiques semblants com són l'Hospital Universitari Son

La investigadora Meiremar Cardoso, autora de la tesi. Foto: UIB

Dureta (actualment Hospital Universitari Son Espases) i l'Hospital de l'Instituto da Previdência dos Servidores do Estado de Minas Gerais, a Belo Horizonte (Brasil). La recerca *Estudio comparativo sobre el hostigamiento psicológico o mobbing en personal de enfermería de Brasil y España*, l'han dirigida les doctores Joana Fornés, del Departament d'Infermeria i Fisioteràpia, i Margalida Gili, del Departament de Psicologia de la UIB.

Assetjament psicològic

Els darrers vint anys, la recerca científica ha posat de manifest el risc psicosocial que comporten les relacions interpersonals i organitzacionals en el desenvolupament i l'esglaonament dels conflictes laborals percebuts, més coneguts com a assetjament o maltractament psicològic (*mobbing*). Diferents estudis han posat ja de manifest que el personal d'infermeria és un dels col·lectius més afectats per l'assetjament psicològic, és tres vegades més freqüent que en altres grups laborals, al marge de fronteres geogràfiques, socials o culturals. Les conseqüències que se'n deriven no només afecten els professionals, sinó que repercuteixen de manera alarmant en la qualitat de l'assistència i en l'increment dels errors en l'acompliment de la tasca.

Definit per Heinz Leymann com «una comunicació hostil i desprovista d'ètica que és perpetrada de manera sistemàtica per un o uns pocs individus, principalment contra un únic individu, que, a

conseqüència d'això, és arrossegat a una situació de solitud i indefensió prolongada, a base d'accions d'assetjament freqüents i persistents (almenys una vegada per setmana), per un prolongat període de temps (almenys durant sis mesos)», l'assetjament psicològic es planteja actualment com una font sense precedents d'estrès laboral en l'àmbit mundial de la infermeria, amb conseqüències que varien, com la depressió, el baix rendiment en el treball, el desinterès, la negligència, l'abandonament de la professió o, fins i tot, les idees de suïcidi.

Els resultats de la recerca de Meiremar Cardoso evidenciaren una mostra no molt jove (propera als 40 anys de mitjana) i predominantment femenina, independentment del país observat. A més, les anàlisis estadístiques posaren de manifest que el 36% dels professionals d'infermeria enquestats al Brasil i el 14,9% dels enquestats a Espanya es percebien assetjats en el moment de l'estudi. La percepció de les conductes hostils els darrers sis mesos previs a l'estudi es va mostrar significativament més degradant a Espanya. Per una altra banda, el menysteniment i l'aïllament professional varen ser les conductes més percebudes pels professionals enquestats en ambdós països, i la humiliació i el rebuig personal es varen associar significativament amb la percepció d'assetjament.

Hostilitat en públic

La recerca ha detectat un percentatge elevat de testimonis de casos d'assetjament, la qual cosa indica que la hostilitat laboral en l'àmbit de la infermeria és gairebé sempre perpetrada en públic. Això fa que es desencadenin, segons estudis previs, sentiments negatius com impotència, inseguretat per dur a terme la tasca o prendre decisions encertades, manca de confiança en un mateix, baixa autoestima i desitjos d'abandonar la professió. Aquests sentiments originen, en ocasions, malalties físiques i psíquiques que repercuteixen sobre l'habilitat i la concentració dels professionals, així com en la motivació laboral i el compromís amb el treball, i incrementen els errors que provoquen conseqüències més o menys immediates per als pacients.

L'estudi ha evidenciat que l'assetjament psicològic és un comportament intraprofessional habitual, és a dir, que l'agressió parteix sobretot del mateix col·lectiu de treballadors d'infermeria. No obstant això, els metges i directius també s'han destacat com a assetjadors habituals en aquest col·lectiu.

Percepció i gènere

La percepció de sentir-se assetjat s'associa significativament al gènere, de manera que ser home resulta un factor protector davant les conductes hostils. A més, els resultats també evidencien una associació significativa entre la percepció d'assetjament i el desig d'abandonar la professió, la manca de participació en la presa de decisions i l'increment dels símptomes d'estrès. Aquests resultats corroboren estudis previs que posen de manifest una major prevalença de l'assetjament contra les dones i que l'assetjament psicològic és un determinant important per abandonar la professió d'infermeria.

Els enquestats en la tesi doctoral varen mostrar la seva impotència a l'hora d'afrontar les conductes d'assetjament psicològic. En aquest sentit, si bé el personal d'infermeria brasiler va elegir estratègies d'afrontament de tipus mixt, és a dir, enfocades al problema i evitatives, a Espanya, aquestes estratègies han estat de tipus evitatiu, de manera que la resignació ha estat significativament més utilitzada pels professionals d'infermeria d'Espanya. Els resultats varen corroborar també estudis previs que posaven de manifest que les víctimes es veien superades pel conflicte.

Referència de la tesi

Títol: Estudio comparativo sobre el hostigamiento psicológico o *mobbing* en personal de enfermería de Brasil y España

Autora: Meiremar Cardoso dos Santos

Programa de doctorat: Psicologia

Àrea de coneixement: Psicologia Social

Departament: Psicologia

Directores: Joana Fornés Vives i Margalida Gili Planas

Qualificació: Excel·lent cum laude

Membres del tribunal

Presidenta

Dra. Maria Antònia Manassero Mas
Departament de Psicologia
Universitat de les Illes Balears

Secretària

Dra. Antònia Pades Jiménez
Departament d'Infermeria i Fisioteràpia
Universitat de les Illes Balears

Vocals

Dra. María Dolores Frías Navarro
Departament de Metodologia de les Ciències
del Comportament
Universitat de València

Dra. María José López Montesinos
Departament d'Infermeria
Universitat de Múrcia

Dr. Rafael Sales Orts
Departament d'Infermeria
Universitat de València

Publicacions relacionadas

- Cardoso, M., Fornés, J. & Gili, M. (2006). «Mobbing u hostigamiento psicológico en enfermería. Revisión bibliográfica». *Revista Presencia*, 2(3).
- Cardoso, M., Fornés, J. & Gili, M. (2007). «Hostigamiento psicológico y síntomas de estrés en una muestra de profesionales de enfermería brasileña». Comunicació presentada al XI Encuentro Internacional de Investigación en Enfermería. Madrid: Espanya.
- Cardoso, M., Fornés, J., Gili, M. & Castelló Seguí, J. (2007). «Hostigamiento psicológico y valoración enfermera en una muestra en la isla de Mallorca». Comunicació presentada al XXIV Congreso Nacional de Enfermería de Salud Mental. Las Palmas de Gran Canaria: Espanya.
- Cardoso, M., Gili, M. & Fornés, J. (2008). «Estilos de Afrontamiento en Personal de Enfermería de Mallorca». Comunicació presentada al XXV Congreso Nacional de Enfermería de Salud Mental. Salamanca: Espanya.
- Fornés, J., Cardoso, M., Castelló, J. M. & Gili, M. (2011). «Psychological harassment in the nursing workplace: An observational study». *Archives of Psychiatric Nursing*, 25(3), 185-194.
- Cardoso, M., Fornés, J. & Gili, M. (2011). «Valoración del hostigamiento psicológico en el trabajo por víctimas y testigos». Comunicació presentada al I Symposium Internacional sobre Abuso Psicológico: Aspectos clínicos, sociales y educativos. Granada: Espanya.